

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

2 Vtrum in laudibus Dei sint cantus adhibendi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

David cum dixisset. Semper laus eius in ore meo, subiungit, Magnificat dominum mecum, non contra me. Unde a duobus canentibus dicitur, ne ideo canatur, quasi ipse cantus secundum se sit Deo gratior, & ne canatur causa delectationis nostre, uel alienae in ecclesiasticis officijs, ut patet ex fine. Et ex autoritate Aug. ex hoc confitio in littera allata.

¶ Nota secundum, quod temporis e diuini Thome Ecclesia non utitur organo.

¶ In cuius signum, adhuc Romana Ecclesia coram summo Pontifice non utitur. Et si rationem in littera allata ex 8. Po. linc. attentius medicari fuerimus, apparebit, quod in ecclesiastico officio, ad quod suscipienda diuinae interioris disciplinae gratia conuenimus, uita illa, sacrificijs laudis honorificabitur, & illic iter, quo ostendam illi salutem Dei non sunt admittenda instrumenta musica. Tantoque magis excludenda sunt, quanto diuina disciplina interior excellenter est omnibus disciplinis humanis huiusmodi instrumenta repellentibus. Et licet per se loquendo hoc sit uerum, potest tamen per accidens tolerari extensa iam confuetudine organorum propter nimiam elongationem hominum a diuino cultu, ut uel sic allesti, diuinitas interfit. Qui tamen organa in Ecclesia medicam animae remouit esse cogitauerit, parce illis uteretur, ne sanis nocere minuent, uel tollendo eorum deuotiones. Et licet organorum usus licitus iam in Ecclesia sit causa excitandae deuotionis, illicitus tamen est causa delectationis eadem ratione, qua cantus.

¶ Sed occurrit hic dubium. An pulsare in organo inter officia ecclesiastica sonos facilius uanitati, ut peccatum morale. Et est ratio dubii, quia quidam propter irreuerentiam diuini cultus, putant quod sic. Alii autem uidentur hanc respicere sententiam, quia sonus abstrahit a materia hac, uel illa: & sonus qui ab uno applicatus est ad materiam uanam, potest ab altero applicari ad materiam spiritualem, ut patet.

¶ Ad euidentiam huius oportet uitare ambo extrema, ne sciantur factum abstractionem soni a materia, ut omnis sonus aequo ad materiam dignus sit in Ecclesia, quoniam eadem est ratio de cantu, & sono: quoniam cantus abstrahit etiam a materia, & potest uanitati cantus applicatus ad malam materiam, etiam applica-

ri ad spiritualem non minus, quam uanitati sonus. Constat autem ex autoritate Hieronymi in littera allata, quae habetur in Decretis dist. 92. c. Cantantes, quod non omnis cantus est in Ecclesia licitus. Non igitur omnis sonus est in Ecclesia licitus. Neque etiam omnimodam irreuerentiam, seu indecentiam diuinis admittit, mortale peccatum dicamus. Contingit namque uel propter imperfectionem actus, puta, quia in re modica, uel propter pietatem intentionis, indifferetia tamen habentis media, uenialiter tantum peccare in multis dedecentibus diuina.

¶ Inter hoc igitur, & ex his procedendo, dicendum est, quod dupliciter contingit pulsare in diuinis officijs organa cum sonis rerum uanarum, scilicet per se, & per accidens. hoc est, ex intentione ingerendi illa uana, & non ex intentione ingerendi illa uana, sed tantummodo sonum illum. Et primo quidem modo, si res illa sunt non solum uana, sed promouentia ad impudicitiam, & huiusmodi, manifeste est peccatum mortale non solum inter ecclesiasticum, sed extra: quia hoc est mortale ex suo genere, & tanto grauius, quanto etiam inter diuina. Si uero sunt solum uana, tunc non deest peccatum superfluitatis in tali actu. Est namque talis actus in prima specie superfluitatis, qua Deo cultus exhibetur modo indebito. Constat namque quod sonus inter diuina, pars diuini cultus est, & pro solemnitate diuini cultus adhibetur ab ecclesia: & quod modo indebito colitur Deus, quando sonus uanitatum ex intentione admiscetur locutioni ecclesiasticae. Contrariatur autem talis actus ex suo genere diuino cultui. Primo, quod ad finem: quia actus iste ex suo genere est excitatiuus mentis, & effectus ad uana, ac per hoc directe contrarius actui diuini cultus excitatiui ad deuotionem. Secundo, quod ad ueritatem ex parte colentis: quia cultus diuinus per ministerium pulsantis ab Ecclesia Deo reddendus, falsificatur, ita quod fallacii sunt omnes sic pulsantes, & procurantes, ac consentientes: quoniam ex parte Ecclesiae cultum contra modum ab ea iustum. Deo exhibent, quantum est ex natura talis actus, ut inferius in q. 93. art. 1. ex littera habere potes. Et quoniam superfluitio ex suo genere est mortale peccatum, & actus iste ex suo genere contrariatur fini diuini cultus: ideo ex intentione pulsare in ecclesiasticis officijs siue mala, siue uana, peccatum est mortale

meo & postea subauditur. Audiatur manueri, & latentur. Magnificate dominum mecum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod de Deo dupliciter possumus loqui. Vno modo, quantum ad eius essentiam: & sic, cum sit incomprehensibilis, & ineffabilis, maior est omni laude. Debetur autem ei secundum hanc comparationem reuerentia, & laetitia hominis: unde & in Psal. 64. secundum translationem Hieronymi dicitur. Tibi silet laus Deus, quantum ad primum: & Tibi reddetur uotum, quantum ad secundum. Alio modo, secundum effectus ipsius, qui in nostram utilitatem ordinatur: & secundum hoc debetur laus Deo, unde dicitur Isa. 63. Miserationum Domini recordabor: laudem Domini annuntiabo super omnibus, quae reddidit nobis Dominus. & Dionysius dicit in cap. de diu. nom. Omnem sanctum theologorum hymnum, id est, diuinam laudem inuenies ad beatos thearchias, id est, diuinitatis processus, manifestatiue, & laudatiue Dei nominationes diuidentem.

AD SECUNDUM dicendum, quod laus oris inutilis est laudanti, si sit sine laude cordis. Tunc enim loquitur Deo laudem, dum magna opera eius recogitat cum affectu. Valet tamen exterior laus oris ad excitandum interiorem affectum laudantis, & ad prouocandum alios ad Dei laudem, sicut dicitur est.

AD TERTIUM dicendum, quod Deum non laudamus propter utilitatem suam, sed propter utilitatem nostram, ut dicitur est.

ARTICVLVS II.

Utrum in diuinis laudibus sint cantus assumendi.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod cantus non sint assumendi in laudem diuinam. Dicit enim Apostolus ad Colos. 3. Docentes, & commentantes uosmet ipsos in psalmis, & in hymnis, &

do, quod ad ueritatem ex parte colentis: quia cultus diuinus per ministerium pulsantis ab Ecclesia Deo reddendus, falsificatur, ita quod fallacii sunt omnes sic pulsantes, & procurantes, ac consentientes: quoniam ex parte Ecclesiae cultum contra modum ab ea iustum. Deo exhibent, quantum est ex natura talis actus, ut inferius in q. 93. art. 1. ex littera habere potes. Et quoniam superfluitio ex suo genere est mortale peccatum, & actus iste ex suo genere contrariatur fini diuini cultus: ideo ex intentione pulsare in ecclesiasticis officijs siue mala, siue uana, peccatum est mortale

D. 806.

In commentario suo in Psal. 34. col. 8. aduocata etiam causa dicitur in Psal. 150. tom. 4.

Cap. i. non multum reuocet ante medium.

In corp. art.

In corp. art.

Locis art. 1. inducis.

ex suo genere. In cuius signum Leuit. 10. Filii Aaron deuoti sunt: quia ignem athenum in diuino cultu apposuerunt. Simile namque accidit in proposito: quonia ignis alieni amoris, f. carnis, uel mundi

Ad Ephes. 5. tom. 9. habetur in decretis. 92. c. cantantes.

in diuino apponitur cultu loco antiphonarum, & laudum diuinarum. Par siquidem est ex intentione naturalis, aut artificialis hęc in diuino cultu profere. Constat autem, qd naturali uoce hęc diuino admittit cultui perniciosissima eent: ergo &c. Si quis tamen nesciens diuino se cultui per hoc facere iniuria, sed putans uanitatem solummodo in huiusmodi interuenire, & ex huiusmodi ignorantia ingerat pulcherrimo uana delectationis causa, sicut etiam predicatores uana aliqua inter predicandum immiscet non tamquam predicatores, sed persone priuatae, uane delectationis gratia, talis non nisi materialiter superstitio nem committit, & excusatur a mortali superstitioso, ex quo paratus erat, si cognouisset, non parare hoc facinus, sicut de aliis superstitiosis ignotis inferius dicitur. A grauissimo tamen peccato, & forte mortali, sacrilegii non excusatur, qui ex intentione inter diuina immiscet talia mundana, quę si uerbis exprimeret ibidem, nullus excusaret a mortali. Et reducitur hoc crimen ad eę sacrilegii speciem, quia rebus sacris iniuria fit uendo diuino cultu in hac parte, ut re quadam non facra, ex quo non ut partem diuini cultus iste pullans diceret se hęc inferre, sed potius ut extranea interponere. Et nihilominus pro quato etiam loco sacro iniuria fit, dum in dicato ad Dei laudem loco prophana hęc sunt, ad aliam sacrilegii spem spectat, quia loco sacro iniuria fit. Si uero hoc fit pter intentionem cu-

L. 4. registri c. 88. paulo a princ. Et habetur di. 92. in sancta Romana.

Lib. 9. cap. 7. tom. 1. Art. p. 2. c. d.

canticis spiritualibus: sed nihil debemus asumere in diuinum cultum prater ea, quę nobis auctoritate Scripturae traduntur. ergo uidetur quod non debemus uti in diuinis laudibus canticis corporibus, sed solum spiritualibus.

¶ 2 Præ. Hierony. super illud ad Ephes. 5. Cantantes, & psallentes in cordibus uestris domino, dicit. Audiant hęc adolescentuli: audiant hi, quibus in Ecclesia est psallendi officium, Deo non uoce, sed corde cantandum: nec in tragœdiarum modum guttur, & fauces medicamine liniende sūt, ut in Ecclesia theatrales moduli audiantur, & cantica non ergo in laudes Dei sunt cantus assumendi.

¶ 3 Præ. Laudare Deum conuenit paruis, & magnis, secundum illud Apoc. 19. Laudē dicite Deo nostro omnes sancti eius, & qui timetis Deum pusilli, & magni: sed maiores, qui sunt in Ecclesia, non decet cantare. dicit enim Gregor. & habetur in decretis dist. 92. c. In sancta Romana Ecclesia. Præsenti decreto constituo, ut in sede hac sacri altaris ministri cātare non debeant. ergo cantus nō cōueniūt diuinis laudibus.

¶ 4 Præ. In ueteri lege laudabatur Deus in musicis instrumentis, & humanis cantibus, secundum illud Psal. 32. Confitemini domino in cithara, in psalterio decem chordarum psallite illi. Cantate ei canticum nouum: sed instrumenta musica, sicut citharas, & psalteria non assumit Ecclesia in diuinis laudibus, ne uideatur iudaizare. ergo pari ratione nec cantus in diuinis laudibus sunt assumendi.

¶ 5 Præ. Principalior est laus mentis, quā laus oris: sed laus mentis impeditur per cantus, tū quia cantantium intentio abstrahitur a consideratione eorum quę cātant, dum circa cantum student: tum etiam quia ea quę cātantur, minus ab aliis intelligi possunt, quā si sine cantu proferrentur. ergo cantus non sunt in diuinis laudibus assumendi.

SED CONTRA est, quod beatus Ambrosius in Ecclesia Mediolanensi cantus instituit, ut Aug. refert lib. 9. confess.

RESPONDEO. Dicendum, quod sicut dictum est, Laus uocalis ad hoc necessaria est, ut affectus hominis prouocetur in Deum: & ideo quęcumque ad hoc utilia esse possunt, in diuinis laudibus congruenter assumuntur. Manifestum est autem,

quod secundum diuersas melodias sonorum, animi hominum diuersimode disponuntur, ut patet per Philo. in 8. Politic. & per Boet. in prologo musica. & is salubriter fuit institutum, ut in diuinis laudibus cantus assumuntur, ut animi infirmorum magis prouocentur ad deuotionem. Vnde Aug. dicit in 10. confess. Adducor cantandi consuetudinem approbare in Ecclesia, ut per oblectamenta aurium, infirmorum animus in affectum pietatis aliturgat. Et de seipso dicit in 9. cōfess. Fleui in hymnis, & canticis suis suauē sonantis Ecclesia: tu, uocibus commotus acriter.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod cantica spiritualia possunt dici non solum ea, quę interius cantantur spiritu, sed etiam ea quę exterius ore cantantur, in quantum per huiusmodi cantica spiritualis deuotio prouocatur.

AD SECUNDUM dicendum, quod Hier. non simpliciter uti per cantum, sed reprehendit eos, qui in Ecclesia cantant more theatrico non propter deuotionem excitandam, sed propter ostentationem, uel delectationem prouocandam. Vnde Aug. dicit in 10. cōf. Cum mihi accidit, ut me amplius cantus, quā res quę cātatur, mouet, peccaliter me peccare confiteor, & tunc mallem non audire cantantem.

AD TERTIUM dicendum, quod nobilior modus est prouocandi homines ad deuotionem per doctrinam, & predicationem, quā per cantum. Et ideo diaconi, & presbyteri, quibus competit per predicationem, & doctrinā animos hominum in Deum, non debent cantibus in a maioribus retrahantur. Vnde dicit. Consuetudo est ualde reprehendenda, quos ad predicationis officium uianum studium uacare conuenit.

AD QUARTUM dicendum, quod dicit in 8. Politic. Neque illud est adducendum, neque aliquod organum, puta, citharam, & si quid aliud, sed quęcūque faciunt audientes, ut in diuina musica instrumenta magis prouocent ad delectationem, quā per uocalem usum erat talium instrumentorum, uel pulus erat magis durus, & carnis huiusmodi instrumenta prouocant per promissiones terrenas: tum quia iusmodi instrumenta corporalia uocant.

AD QUINTUM dicendum, quod si dicitur ad delectandum uti, per delectationem eorum, quę cantantur, propter deuotionem, atque

antur, tum quia diutius moratur super eodem: tū quia, ut Aug. dicit in 10. confess. Omnes affectus spiritus nostri pro sua diuersitate habent proprios modos in uoce, atque cantu, quorum occulta familiaritate excitantur. Et eadem etiam est ratio de audientibus, in quibus etiam aliquando non intelligunt, que cantantur, intelligunt tamen propter quid cantantur, scilicet ad laudem Dei: & hoc sufficit ad deuotionem excitandam.

Super quæst. nonagymam secundam.

QVAESTIO XCII.

De uitii religioni oppositis, in duos articulos diuisa.

OSTENDEA considerandū est de uitii religioni oppositis.

¶ Et primò, De illis, quæ cum religione conueniunt in hoc, quod exhibent cultum diuinum.

¶ Secundo, De uitii manifestam contrarietatem ad religionem habentibus, per contemptum eorum, que pertinent ad diuinum cultum. Primum autem horum pertinet ad superstitionem: secundum autem ad irreligiositatem. Vñ primo considerandum est de ipsa superstitione, & de partibus eius. Deinde de irreligiositate, & partibus eius.

CIRCA primū quaruntur duo.

¶ Primò, utrum superstitio sit uitium religioni contrarium.

¶ Secundo, utrum habeat plures partes, seu species.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum superstitio sit uitium religioni contrarium.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod superstitio non sit uitium religioni contrarium.

Vnum enim contrariorum non ponitur in diffinitione alterius: sed religio ponitur in diffinitione superstitionis. dicitur enim superstitio esse religio supra modum seruata, ut patet in glo. ad Coloss. 2. super illud, Quæ sunt rationem habentia sapientia in superstitione. ergo superstitio non est uitium religioni contrarium.

¶ 2. Preter. Isidor. dicit in lib. ety. Superstitiosos ait Cicero appellatos, qui totos dies deprecabatur, & immolabant, ut sui sibi liberi potest fieri secundum ueræ religionis cultum. ergo superstitio non est uitium religioni oppositum.

¶ 3. Preter. Superstitio quendam excessum importare uidetur, sed religio non potest habere excessum, quia sicut supra dictum est, secū

dum eam non contingit æquale Deo reddere eius, quod debemus: ergo superstitio non est uitium religioni oppositum.

SED CONTRA est, quod August. dicit in lib. de decem chordis. Tangis primam chordam, qua colitur vnus Deus, & cecidit bestia superstitionis: sed cultus vnus Dei pertinet ad religionem: ergo superstitio religioni opponitur.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum est, religio est uirtus moralis. Omnis autem uirtus moralis in medio consistit. ut supra habitum est: & ideo duplex uitium uirtuti morali opponitur. Vnum quidem secundum excessum: aliud autem secundum defectum. Contingit autem excedere medium uirtutis non solum secundum circumstantiam, quæ dicitur quantum, sed etiam secundum alias circumstantias.

Vnde & in aliquibus uirtutibus, sicut in magnanimitate, & magnificentiâ, uirtus excedit uirtutis medium, non quia ad maius aliquid tendat quam uirtus, sed forte ad minus. Transcendit tamen uirtutis medium, in quantum facit aliquid, cui non debet, vel quando non debet, & similiter secundum alia huiusmodi, ut patet per Philosophum in 4. Ethic. Sic ergo superstitio est uitium religioni oppositum secundum excessum, non quia plus exhibeat in cultum diuinum, quam uera religio, sed quia exhibet cultum diuinum vel cui non debet, vel eo modo quo non debet.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut bonum metaphorice dicitur in malis, prout dicimus bonum latronem: ita etiam nomina uirtutum quandoque transumptiue accipiuntur in malis, sicut prudentia quæque ponitur pro astutia, secundum illud Luc. 16. Filij huius sæculi prudentiores filij lucis sunt: & per hunc modum superstitio dicitur esse religio.

AD SECUNDVM dicendum, quod aliud est etymologia nominis, & aliud est significatio nominis. Etymologia attenditur in id, a quo imponitur nomen ad significandum: nominis uero significatio secundum id, ad quod significandum nomen imponitur, quæ quandoque diuersa sunt. Nomen enim lapidis imponitur a læsione pedis, non tamē hoc significat: alioquin ferunt, cum pedem lædat, lapis esset. Similiter etiam nomen superstitionis non oportet quod significet illud, a quo nomen est impositum.

suas construunt, continent, laxant, & aliquas creaturas quædoque assumunt ad sua opera, quasi sacramentalia quedam.

In responsione ad primum eiusdem secundum articuli aduertente diligenter tu speculatiue, quod licet prima fronte appareat, quod quemadmodum religio est uirtus una secundum speciem, eo quod actus eius adæquatus est vnus, scilicet colere Deum, quoniam in hoc actu clauditur & diuina reuerentia, & hominis seruitus respectu Dei, ad quæ duo ordinantur omnia religionis opera, ut superius in questionibus octuagesimæ primæ, articulo tertio ad secundum didicimus: ita in superstitione colente creaturam, una est species, cuius proprium est colere creaturam, & illam uenerando sacrificijs, & illi subiuciendo hominem: & in hoc quod instrui per illam curat, & in hoc quod signis illius se subiicit, obseruando illa: Quia tamen ex communibus patet, quod multa ad uirtutum distinctionem sufficiunt, quæ non sufficiunt ad diuersificandum uirtutem, ut patet in materijs moralium, in quibus una existente uirtute, duo sunt uitia.

Et ratio suffragatur communis, quia ad constitutionem boni multa exiguntur: ad malum autem, quodlibet sufficit, ut in littera ex Dionysio dicitur: ideo in speciali intuitus est author, quod illi tres fines, scilicet reuerentia, instructio, & directio, licet non sufficiant ad distinguendam religionem, sufficiunt tamen ad distinguendam superstitionem.

Quo fit ut inuolutus uno malo, puta, diuinatione, non fit inuolutus altero, puta, idolatria: religionis autem uirtutem nemo habeat, nisi qui integre omnibus polleat.

In responsione ad secundum aduertente, quod quia uis argumenti stat in hoc, quod sicut religio est in ordine

Ca. 9. a med. tom. 9.

q. 81. art. 5.

1. 2. q. 64. artic. 1.

Lib. 4. c. 1. & 5. to. 5.

D. 926.